

سمیه نوروزی

دبیر مجموعه‌ها

پرهیز از نگاه سلیقه‌ای

درباره مجموعه داستان‌های خارجی نشر چشمه

ترجمه، بازار آشفته‌ای دارد این روزها. جدا از بحث معضلات عدم پابندی به قانون کپی‌رایت، مشکلات پیش روی مترجمان و مخاطبان ادبیات غیر فارسی کم نیستند. از تعدد ترجمه‌های یک اثر بگیریید تا فارسی‌هایی که حتا بدیهی‌ترین اصول نگارشی را رعایت نمی‌کنند. این که مطلب با مشکلات ترجمه شروع می‌شود، پیرو درخواست مترجم برای توضیح درباره‌ی «نحوه‌گزینه‌ش آثار» در نشر چشمه در این مقاله است و این سوال که چه ترجمه‌هایی به استاندارد انتشار نزدیک‌تراند.

مهم‌ترین نکته‌ی تاثیرگذار در تایید آثار برای انتشار، فارسی روان آن است. بدیهی‌ست که برای انتخاب یک اثر اول باید بشود آن را فهمید. بارها پیش آمده که اثری ارزشمند از نویسنده‌ای صاحب‌نام ترجمه شده و شور و اشتیاق برای خواندن‌اش کم نبوده، اما متأسفانه مخاطب را از همان صفحه اول پس زده و گاه حتا این ترجمه بد باعث شده نویسنده از چشم خواننده بیفتد و خواننده باقی آثارش را هم نخواند. بنابراین هر کتابی که طبق دسته‌بندی تعریف‌شده نشر، بتواند در یکی از مجموعه‌های غیر فارسی جای بگیرد، باید ترجمه‌ای قابل خواندن یا ویرایش داشته باشد. از طرفی هم گاه پیش می‌آید که ترجمه، فارسی روان و مخاطب‌پسندی دارد، اما فرسنگ‌ها از لحن و سبک نویسنده دور است و مترجم نتوانسته به اصطلاح لحن اثر را در بیاورد، یا سبک نویسنده در زبان فارسی از بین رفته و واژه‌ها نتوانسته‌اند آن‌چه مدنظر صاحب اثر بوده، به درستی برگردانند. گاه به بهانه مخاطب‌پسند کردن اثری پیچیده، مترجم دست به برگرداندن اثر با جملاتی ساده می‌زند یا به دلیل عدم تسلط به ظرافت‌های زبان فارسی، جمله‌های طولانی متن اصلی را می‌شکند. واضح است که در این صورت نیز نتیجه مطلوب و دلخواه دست نمی‌دهد. چون کتابی که دست

خواننده می‌رسد، متنی دارد جدا از آن چه نویسنده اثر سعی در نگارشش داشته.

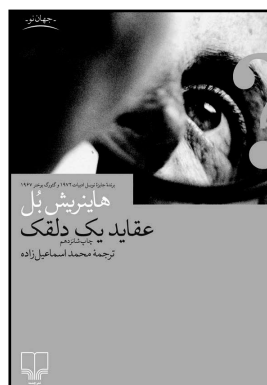
نکته مهم دیگری که در انتخاب اثر جهت انتشار تاثیر می‌گذارد، دست چندم بودن زبان ترجمه است که این اتفاق به طور معمول در برگرداندن ادبیات غیر انگلیسی پیش می‌آید. بارها اتفاق افتاده که هم اصل اثری به زبان غیر انگلیسی و هم مترجم زبان مورد نظر در دسترس بوده؛ اما مترجم‌های زبان انگلیسی پیش‌دستی کرده‌اند و با توجیهی مثل از دست ندادن زمان برای آثار به‌روز یا اهمیت ندادن به

مشکل ترجمه از زبان غیر اصلی، دست به برگرداندن آن اثر از زبانی غیر از زبان مبدا زده‌اند. باید توجه شود که ترجمه از زبان غیر اصلی تا چه اندازه می‌تواند لحن و سبک نویسنده را تغییر دهد. زیرا در ترجمه اثر از زبان اصلی به زبان انگلیسی، بسیاری از واژه‌ها ممکن است معنا و مفهوم اولیه را از دست بدهند و لحن و سبک نویسنده دست‌خوش تغییراتی هرچند جزئی شود. این اتفاق بار دیگر در برگرداندن آن اثر از زبان انگلیسی به فارسی تکرار می‌شود. بنابراین چنین ترجمه‌ای ارزش بسیار پایین می‌آید. این اتفاق زمانی قابل توجیه است که

بنا به دلایلی چون مهجور بودن زبان اثر، یا در دسترس نبودن مترجم زبان مورد نظر، چاره‌ای جز پذیرفتن ترجمه از زبان چندم نباشد که در آن صورت هم ویراستار موظف است ترجمه را با زبان اصلی کتاب کاملاً تطبیق دهد.

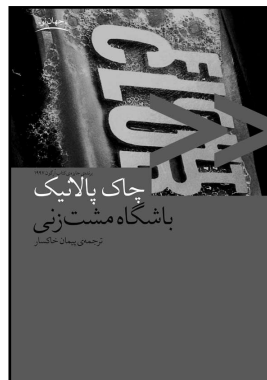
موضوع قابل توجه دیگری که در گزینش آثار اهمیت دارد، در دسترس نبودن ترجمه دیگر از کتاب مورد نظر است. متأسفانه بارها دیده شده که علیرغم ترجمه‌ای قابل قبول یا حتی ترجمه‌هایی قابل قبول از یک کتاب، مترجمی برای بار چندم دست به ترجمه آن می‌زند. سعی در این است

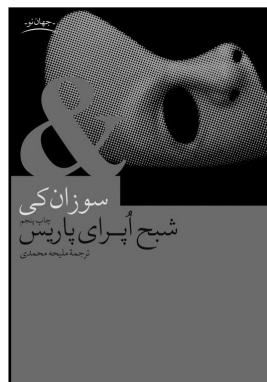
که از ترجمه و انتشار چندباره کتاب‌ها جلوگیری شود تا شاید بازار آشفته کتاب‌های ترجمه شده سر و سامانی پیدا کند. البته گاهی پیش می‌آید که زبان ترجمه کتابی قدیمی به نظر می‌رسد یا ترجمه اثری از دید منتقدان صاحب‌نظر موفق از آب در نمی‌آید؛ در چنین مواردی نیاز به بازترجمه اثر کاملاً احساس می‌شود.

نکته بعدی که در گزینش کتاب قابل توجه است، برمی‌گردد به امکان خرید کپی‌رایت

اثر. نشر چشمه در راستای احترام گذاشتن به حق مولف، سعی دارد در صورت توافق با ناشرهای خارجی وارد مذاکره شده و با خرید کپی‌رایت با آن‌ها قرارداد ببندد. در اولین اقدامی که در راستای این هدف انجام شده، نشر چشمه توانسته با پرداخت مبلغ توافقی، حق انتشار کتاب‌های شهر فرنگ نوشته گونتر گراس، بلوارهای کمربندی و تصادف شبانه نوشته پاتریک مودیانو، کاروان ته کوزه شیر نوشته فرانتس هولر و قلابی نوشته رومن گاری را از ناشران مربوطه بگیرد.

نکته دیگر آنکه سعی می‌شود تمام کارهای پذیرفته شده برای رسیدن به فارسی روان‌تر و ترجمه‌ای بهتر به ویراستار سپرده شود. بنابراین یکی از عوامل پذیرش کتاب، نظر مثبت ویراستار است. یعنی ویراستار زبان مورد نظر باید تشخیص دهد ترجمه کتاب قابلیت ویرایش دارد و کاری که ویراستار موظف است انجام دهد، منجر به ترجمه مجدد نخواهد شد. بنابراین مطلوب آن است که مترجم منعطف باشد و بپذیرد که این انعطاف باعث حرفه‌ای‌تر شدن کار ترجمه و در نهایت بهتر شدن اثر می‌شود. ویراستاران ما یک بار متن ترجمه شده را با متن اصلی تطبیق می‌دهند تا عدم وجود جافتادگی در ترجمه و انتقال کامل سبک و لحن نویسنده مطمئن شوند. بار دوم نیز دست به ویرایش فنی و زبانی فارسی اثر می‌زنند تا ترجمه روان‌تر و خواندنی‌تری به مخاطب ارائه کنند.

جوایز معتبر و شناخته شده‌ای که به کتاب یا نویسنده‌ای اختصاص داده شده و همچنین مقبولیت نویسنده یا اثر بین مخاطبان فارسی زبان از دیگر نکاتی هستند که به پذیرش کتاب کمک می‌کنند. هر چند جایزه نگرفتن، دلیلی بر رد اثر نیست. لازم به ذکر است که در تمامی موارد سعی فراوان

می‌شود از اعمال نگاه سلیقه‌ای جلوگیری به عمل آید. برای رسیدن به این هدف، برای هر یک از موارد بالا و چند مولفه دیگری که از اهمیت کمتری برخوردارند و به علت طولانی شدن مطلب به آن‌ها اشاره نشد، به ترتیب اهمیت امتیازی در نظر گرفته می‌شود. در نهایت هر اثری، چه توسط مترجم‌های سرشناس یا نام‌آشنا ترجمه شده باشد، چه اولین تجربه مترجمی باشد، در قالب این امتیاز بندی رفته و کاملاً دور از اعمال سلیقه رد یا قبول

می‌شود. بنابراین کهنه کار بودن یا تازه کار بودن مترجم ملاک انتخاب نیست.

طبقه‌بندی مجموعه‌ها

در حال حاضر بخش ادبیات غیر فارسی نشر چشمه در قالب چهار مجموعه تعریف شده است: «جهان نو»، «جهان کلاسیک»، «جهان سیاه» و «جهان خیال».

جهان نو

همان‌طور که از عنوانش هم پیداست، ادبیات روز دنیا را در بر می‌گیرد. طبق تعریفی که بعد از بحث‌ها و بررسی‌های بسیار به دست آمد، چنان‌چه اولین اثر نویسنده‌ای بعد از پایان جنگ جهانی دوم منتشر شده باشد، آثار آن نویسنده در مجموعه «جهان نو» جای می‌گیرند. البته بعضی آثار نیز هستند که قبل از این تاریخ نوشته شده‌اند، اما به دلیل ایده مدرن نویسنده‌های این آثار، نمی‌شود عنوان کلاسیک را به آنها اطلاق کرد؛ نویسنده‌هایی مثل لویی فردینان سلین یا مارسل پروست از آن جمله‌اند. به عبارت دیگر نویسنده‌هایی هستند که طبق تقسیم‌بندی ناشران جهانی کلاسیک - مدرن محسوب می‌شوند. آثار این نویسنده‌ها نیز در مجموعه «جهان نو» جای می‌گیرد. نویسنده‌هایی چون توبیاس وولف، دیوید پیس، دیدیه ون کولارت، هیوبرت سلبی جونپور، میراندا جولای، داسیا مارینی، ادویج دانتیکا، چیماماندا گزی ادیشی، امریک پرسبرگر از جمله نویسندگانی هستند که برای اولین بار در ایران معرفی می‌شوند و طبق تعریف ارائه شده، در مجموعه «جهان نو» جای گرفته‌اند.

جهان کلاسیک

مجموعه دیگر «جهان کلاسیک» نام دارد. در حال حاضر کتاب‌هایی چون ژان دو فلورت و دختر چشمه اثر مارسل پانیول، شوایک اثر یاروسلاو هاشک و... در این مجموعه منتشر شده‌اند و آثاری دیگر از نویسندگان کلاسیک نیز از جمله مجموعه کامل داستان‌های مارک تواین در نوبت چاپ این گروه قرار دارند.

جهان سیاه

مجموعه بعدی «جهان سیاه» نام گرفته است. این مجموعه، رمان‌ها یا مجموعه داستان‌های پلیسی، جنایی و جاسوسی و کارآگاهی را در خود جای می‌دهد. در حال حاضر چند اثر مراحل چاپ را می‌گذرانند و تعدادی نیز در مرحله ترجمه‌اند.

جهان خیال

مجموعه «جهان خیال» نیز رمان‌ها یا مجموعه داستان‌های علمی و تخیلی را در بر می‌گیرد که البته نوپاست و در حال شکل‌گیری. هم‌اکنون یک مجموعه داستان و یک رمان از مجموعه «جهان خیال» مراحل چاپ را می‌گذرانند و تعدادی هم در دست ترجمه‌اند. سعی بر آن است که به این چهار مجموعه، مجموعه‌های دیگری نیز اضافه شود و ادبیات غیر فارسی منظم‌تر و طبقه‌بندی‌شده‌تر در اختیار مخاطب قرار گیرد. امید است این تصمیمات و انتخاب‌ها به نتیجه‌ای قابل قبول منجر شود.